

Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle

LAUSUNTO

Asia Aluevalitus

Muutoksenhaunalainen päätös

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen aluehallitus 18.11.2024 § 427

Valittaja Aino Närkki
Riihimäki

Lausunnonantaja

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen aluehallitus
PL 39
13101 Hämeenlinna
sähköpostiosoite omahame@omahame.fi
puh. 03 629 629

Vaatimukset

Kanta-Hämeen hyvinvointialue pyytää, että hallinto-oikeus hylkää valittajan vaatimukset ja pitää hyvinvointialueen aluehallituksen päätöksen voimassa.

Selostus

Valitus

Valituksessa vaaditaan Kanta-Hämeen hyvinvointialueen aluehallituksen 18.11.2024 tekemää päätöstä § 427 kumottavaksi ja pyydetään, että hallinto-oikeus määrää aluehallituksen tekemään asiassa lain mukaisen uuden päätöksen. Aluehallituksen tulee nimetä Provincia Oy:n yhtiökokoukselle uuden nimettävän hallituksen jäsenen nimeämistä varten sekä nais- että miesehdokas kuten naisten ja miesten tasa-arvolain 4 a § määrää.

Lisäksi valituksessa vaaditaan, että hallinto-oikeus määrää Kanta-Hämeen hyvinvointialueen korvaamaan valittajan kaikki oikeudenkäyntikulut täysimääräisesti ml. mahdollisen oikeudellisen avustajan käytön. Mikäli hallinto-oikeus toteaa tasa-arvolain ja/tai mahdollisen yhdenvertaisuuslain loukkauksen tapahtuneen, vaaditaan maksettavaksi 1 000 euron korvaus.

Valituksen perusteluiden mukaan aluehallituksen päätös on tasa-arvolain vastainen ja asian käsittelyssä on tapahtunut menettelytapavirhe.

Vastine valitukseen

Sääntely

Valitus koskee naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain (8.8.1986/609) 4 a §:n noudattamista. Säännös kuuluu seuraavasti:

4 a § (29.6.2021/657)

Julkisen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpano

"Valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä, hyvinvointialueen, hyvinvointiyhtymän ja hyvinvointialueiden välisen yhteistoiminnan toimielimissä sekä kunnallisissa ja kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimissä, lukuun ottamatta aluevaltuustoja ja kunnanvaltuustoja, tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakkin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisestä syystä muuta johdu.

Jos julkista valtaa käyttävällä toimielimellä tai virastolla, laitoksella taikka kunta-, hyvinvointialue- tai valtioneuvaluonemistöisellä yhtiöllä on hallintoneuvosto, johtokunta tai muu luottamushenkilöistä koostuva johto- tai hallintoelin, toimielimessä tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä, jollei erityisestä syystä muuta johdu.

Viranomaisten ja kaikkien niiden tahojen, joita pyydetään nimeämään ehdokkaita tässä pykälässä tarkoitettuihin toimielimiin, tulee mahdollisuuksien mukaan ehdottaa sekä naista että miestä jokaista jäsenpaikkaa kohden."

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen konserniohjeet

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen konserniohjeissa todetaan, että hyvinvointialuekonserniin kuuluvien tytäryhteisöjen, osakkuusyhteisöjen tai säätiöiden hallitusten jäsenten valinnasta vastaavat kyseisten yhteisöjen kokoukset siten kuin näiden yhtiöjärjestyksissä tai niitä vastaavissa säännöissä on määrätty. Myös hallitusten jäsenten lukumäärä määräytyy yhtiöjärjestysten tai niitä vastaavien sääntöjen perusteella. Mahdollisissa osakassopimuksissa voidaan sopia osakkaiden oikeudesta nimetä jäseniä hallitukseen.

Edelleen konserniohjeessa todetaan, että tytäryhteisöjen hallitusten jäsenten tulee olla henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopivia hallitustyöskentelyyn. Heillä tulee olla sellaiset tiedot, taidot ja ymmärrys, että he pystyvät menestyksekkäästi hoitamaan luottamustehtävää konserniyhteisön hallituksen jäsenenä. Lisäksi jäseniksi valittavalla tulee olla riittävästi aikaa luottamustehtävän asianmukaiseen ja huolelliseen hoitamiseen. Kaikessa toiminnassaan hallituksen jäsenenä toimiessaan on noudatettava lainmukaisuuden vaatimuksia. Valinnassa on noudatettava myös lakia naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta ja sen asettamia vaatimuksia sukupuolikiintiöille. Lisäksi hallitusten jäsenten tulee täyttää osakeyhtiölain ja hyvinvointialueesta annetun lain edellyttämät vaatimukset.

Oikeuskäytäntö

Korkein hallinto-oikeus on 5.1.2017 antanut ratkaisun KHO:2017:2, joka koskee henkilöiden nimeämistä yhtiöiden hallitukseen kaupunginhallituksessa. X:n kaupunginhallitus oli 8.4.2013 päättänyt henkilöiden nimeämisestä yhtiöiden hallitukseen useisiin yhtiöihin. Asiassa oli ratkaistava, oliko X:n kaupunginhallitus päättäessään hallituksen jäsenten valintaa koskevista toimiohjeistaan laiminlyönyt noudattaa muun ohella kuntaenemmistöisiä yhtiöitä koskevaa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 4 a §:n 2 momentin säännöstä, jonka mukaan säännöksessä tarkoitettussa toimitelimestä tuli olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että tasa-arvolain 4 a §:n 2 momentin tasapuolisuussääntö koskee kuntaenemmistöisiä yhtiöitä, vaikka ne eivät käyttäisi julkista valtaa. Siltä osin kuin kyseessä olevat yhtiöt olivat kaupungin kokonaan omistamia tai kaupunki omisti niistä yli puolet, kysymys oli tasa-arvolain 4 a §:n 2 momentissa tarkoitetuista kuntaenemmistöisistä yhtiöistä, joiden luottamushenkilöistä koostuvia johto- ja hallintoelimiä mainittu säännös koski. Kuntaenemmistöisen yhtiön hallitus puolestaan oli mainitussa lainkohdassa tarkoitettu toimielin, jonka jäsenten valintaa koskevissa toimiohjeissa vaatimus sukupuolten tasapuolisesta edustuksesta oli otettava huomioon.

Edelleen korkein hallinto-oikeus totesi, että siltä osin kuin asiassa oli kysymys sellaisista yhtiöistä, joiden hallitukseen X:n kaupungin oli tullut nimetä vain yksi henkilö, kaupunginhallituksen päätös ei ollut tasa-arvolain 4 a §:n 2 momentin vastainen.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös soveltuu noudatettavaksi käsiteltävänä olevassa asiassa.

Arviointi

Valitus koskee naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain (8.8.1986/609) 4 a §:n noudattamista. Säännöksen mukaan julkisen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpanossa tulee olla vähintään 40 prosenttia kumpaakin sukupuolta, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Tämä koskee myös kunta-, hyvinvointialue- ja valtioenemmistöisiä yhtiöitä, joiden hallintoelimissä tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä. Vastaavasti Kanta-Hämeen hyvinvointialueen konserniohjeissa todetaan, että tytäryhteisöjen, osakkuusyhteisöjen ja säätiöiden hallitusten jäsenten valinnasta vastaavat kyseisten yhteisöjen kokoukset yhtiöjärjestysten tai vastaavien sääntöjen mukaisesti. Hallitusten jäsenten tulee olla henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopivia, ja heillä tulee olla riittävästi aikaa ja osaamista tehtävän hoitamiseen. Valinnassa on noudatettava myös tasa-arvolain ja osakeyhtiölain vaatimuksia.

Tasa-arvolain 4 a §:n 3 momentin mukaan viranomaisten ja muiden tahojen, joita pyydetään nimeämään ehdokkaita, tulee mahdollisuuksien mukaan (kursivointi tässä) ehdottaa sekä naista että miestä jokaista jäsenpaikkaa kohden. Lainsäädännön joustavuus on tarkoituksellista, sillä lause "mahdollisuuksien mukaan" on jätetty avoimeksi, jotta sitä voidaan soveltaa erilaisiin tilanteisiin. Tämä joustavuus on tärkeää, koska ehdokkaiden saatavuus ja sopivuus voivat vaihdella merkittävästi eri alueilla ja toimitelimestä. Lainsäätäjä on tunnistanut, että ehdottoman velvoitteen asettaminen voisi johtaa käytännön ongelmiin ja estää toimitelimiä täyttämästä tehtäviään tehokkaasti.

Ehdokkaiden saatavuus voi olla haasteellista joissakin tapauksissa, erityisesti alueilla, joissa

on vain rajallinen määrä henkilöitä, joilla on tarvittava pätevyys ja kokemus. Tällaisissa tilanteissa voi olla mahdotonta noudattaa sukupuolten tasapuolista edustusta. Lause "mahdollisuuksien mukaan" ottaa huomioon nämä käytännön realiteetit. Tasa-arvolain 4 a §:ssä todetaan lisäksi, että sukupuolten tasapuolisuudesta voidaan poiketa erityisestä syystä. Tämä tarkoittaa, että jos on olemassa perusteltuja syitä, kuten ehdokkaiden puute tai erityiset pätevyysvaatimukset, toimitin voi poiketa sukupuolten tasapuolisuuden vaatimuksesta. Lause "mahdollisuuksien mukaan" heijastaa tätä periaatetta ja antaa toimielimelle laajasti harkintavaltaa.

Korkein hallinto-oikeus on aiemmissa ratkaisuissaan todennut, että sukupuolten tasapuolisuuden vaatimus ei ole ehdoton, erityisesti silloin, kun kyseessä on vain yhden ehdokkaan nimeäminen. Tämä oikeuskäytäntö tukee tulkintaa, että "mahdollisuuksien mukaan" antaa toimielimelle joustoa ja harkintavaltaa ehdokkaiden nimeämisessä. Käytännössä toimielinten on usein helpompi ja tehokkaampi nimetä yksi ehdokas, erityisesti silloin, kun kyseessä on pieni toimitin tai kun ehdokkaita pyydetään vain yhdeltä alueelta. Lause "mahdollisuuksien mukaan" mahdollistaa tämän käytännön toteutuksen ilman, että toimitin rikkoo tasa-arvolain vaatimuksia.

Yhteenvedon voidaan todeta, että lause "mahdollisuuksien mukaan" on tarkoitettu antamaan toimielimelle joustoa ja harkintavaltaa ehdokkaiden nimeämisessä. Tämä joustavuus on tärkeää, jotta toimielimet voivat toimia tehokkaasti ja täyttää tehtävänsä, vaikka ehdokkaiden saatavuus ja sopivuus vaihtelevat. Tämä ei tarkoita, että sukupuolten tasapuolisuuden vaatimus olisi merkityksetön, vaan että se on sovellettava käytännön realiteettien puitteissa.

Johtopäätös

Valituksen kohteena olevassa päätöksessä Kanta-Hämeen hyvinvointialueen aluehallitus nimesi ehdokkaan Provincia Oy:n hallitukseen osakassopimuksen perusteella. Hallitukseen kuuluu seitsemän jäsentä, joista hyvinvointialue nimeää yhden. Valinta suoritetaan ylimääräisessä yhtiökokouksessa, jossa täytettävänä on yksi hallituspaikka. Voimassa olevan sääntelyn ja korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisun perusteella aluehallituksen päätöstä ei voida pitää tasa-arvolain vastaisena, koska kyseessä on vain yhden jäsenen nimeäminen. Asian käsittelyssä aluehallituksessa ei ole tapahtunut menettelyvirhettä. Valitus on siten hylättävä.

Hämeenlinnassa 27. tammikuuta 2025

Kanta-Hämeen hyvinvointialue
Aluehallitus